

Iguumenja Filareta
Pühtitsa Jumalaema Uinumise
Stavropigiaalne Naisklooster
kloster.ee@gmail.com

Meie: 17.07.2025 nr 5-14/1819

Arheoloogilistest uuringutest Kuremäe Pühtitsa kalmistul

Muinsuskaitseametil on tekkinud mälestiste nimekirjade korrastamise käigus vajadus kontrollida arheoloogilise uuringuga arheoloogiamälestistest kääbaste asukohti Kuremäe Pühtitsa kalmistu alal. Selgitame käesoleva kirjaga uuringu tausta ja vajadust.

Kuremäe kõrgendikult on 19. sajandi lõpust alates leitud inimluid ja arheoloogilisi esemeid, mis osutavad eriaegsetele matmispaikadele. Esimesed teated matmispaigast Kuremäel pärinevad 1869. aastast, mil Illuka mõisnik O. Dieckhoff kaevas kaht kääbast ja üht maa-alust hauda. 1896. aastal kaevas Pühtitsa (Kuremäe) kääbastikku arheoloog Pavel Viskovatov, uurides kokku kümmet kääbast. Vene kloostrikalmistu eelsest maahaudkalmistust leitud inimluudest ja esemeleidudest kirjutab 20. sajandi alguses arheoloog Jaan Jung. 1926. aastal Artur Petersoni koostatud Iisaku kihelkonna kirjelduses tuuakse välja, et rahvapärimuse järgi oli vanasti kogu kloostri ja ohvriallika vaheline kõrgendik täis kääpaid. Kirjelduse kohaselt on inimluid välja tulnud nii kõrgendikule hoonete ehitamise, kloostri kalmistule matmise kui ka allikale viiva tee ehitamise käigus. Hilisemast ajast on matuseid täheldatud 1980ndatel aastatel Kuremäe tee ehitusega ning 2003. aastal Kuremäe kõrgendiku põhjapoolse nõlva jalamile parkla rajamisega seoses. Viimati satuti matustele 2023. aastal, mil Tehno kinnistule maaküttekontuuri rajamisega seoses leiti vähemalt 7 haualohku ja mitmete inimeste säilmeid.

Kuremäe kõrgendiku läänepoolses osas olev maa-alune Kalmistu (reg-nr 8977) ja selle kaitsevöönd on Maa- ja Ruumiameti kultuurimälestiste kaardirakenduses kujutatud maa-alalise polügoonina, kuid mälestise täpse asukoha osas esineb alusandmetes vastuolusid. Kõrgendikule jäävaid Kääpaid (reg-nr 8978–8980) on kaardikihil kujutatud see-eest tingmargina ning nende ümber ei kujutata muinsuskaitseadusest tulenevat kaitsevööndit (<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/kultuurimalestised>). Kultuurimälestiste nimekirja korrastamisega (<https://www.muinsuskaitseamet.ee/amet-koostoo-uudised-ja-kontakt/arendus-ja-koostooprojektid/malestiste-nimekirjade-korrastamine>) seoses viib Muinsuskaitseamet läbi kaitsealuste mälestiste alusandmete ülevaatuse ning viib vajadusel läbi mälestiste muutmise menetlused (nt nimetused, asukohad, piirid). 2024. aastal viidi Muinsuskaitseameti tellimusel Kuremäe matusekompleksi alal läbi arheoloogiline uuring¹ selle ulatuse määramiseks.

¹ https://register.muinas.ee/ftp/Arheoloogiliste%20uuringute%20aruanded/UT-1116_Aeelu_2024_Arheograator_kalmistu-A31188-8977-k%C3%A4%C3%A4bas-8978-8979-8980_Ida-Virumaa-Alutaguse-Kurem2e.pdf

Ekspertdihinnangus leiti, et Kalmistu (registri number 8977) ja kahe kääpa (registri numbrid 8978–8979) asukohad on kaardikuval valesti märgitud, sealjuures on kääpad reg-nr 8978 ja 8979 paiknenud Kuremäe Pühtitsa kalmistu põhjanurgas (lisa 1).

Piiride muutmise menetluse käigus on selgunud vajadus täiendavateks arheoloogiliste uuringuteks Kuremäe Pühtitsa kalmistu põhjanurgas oleval u 300 m² suurusel alal (lisa 2), et tuvastada, kas maapinnas on säilinud kahe kääpa arheoloogilist materjali (kääpapõhjad koos matustega, muu arheoloogiline materjal). Tööde käigus viiakse läbi pinnaseire (pinnaltkorje), eesmärgiga tuvastada maapinnal kalmistule iseloomulikke leide (sh inimluid) ning teostatakse metallidetektori seire kalmistule iseloomulike metallesemete tuvastamiseks ja võimalike metallist hauapanustega matuste leidmiseks. Täiendavalt rajatakse kalmistu kultuurikihi tuvastamiseks uuringukaevandid (põhja–lõuna sihilised tranšeed või proovišurfid), et teha kindlaks *in situ* säilinud arheoloogilise kultuurikihi olemasolu või puudumine. Tööde käigus *in situ* matuste olemasolul dokumenteeritakse nende asukohad, kuid neid ei avata ega kaevata välja. Kui on selgunud, kas alal esineb arheoloogilist kultuurikihti või mitte, saab otsustada, millised on järgmised sammud, mh see, kas on põhjus või vajadus ala hõlmamiseks arheoloogiamälestise alale või kaitsevööndisse.

Arheoloogiline uuring on kavas läbi hiljemalt viia 2025. aasta augustikuu lõpuks. Muinsuskaitseamet tellib nimetatud tööd sisse ning täpsed uuringu tegemise kuupäevad saab paika panna ja kokku leppida pärast seda kui Teiega on tööde tegemise osas kokkulepe saavutatud.

Lugupidamisega,

(allkirjastatud digitaalselt)

Helena Kaldre

Arheoloogiapärandi osakonna juhataja

58875384

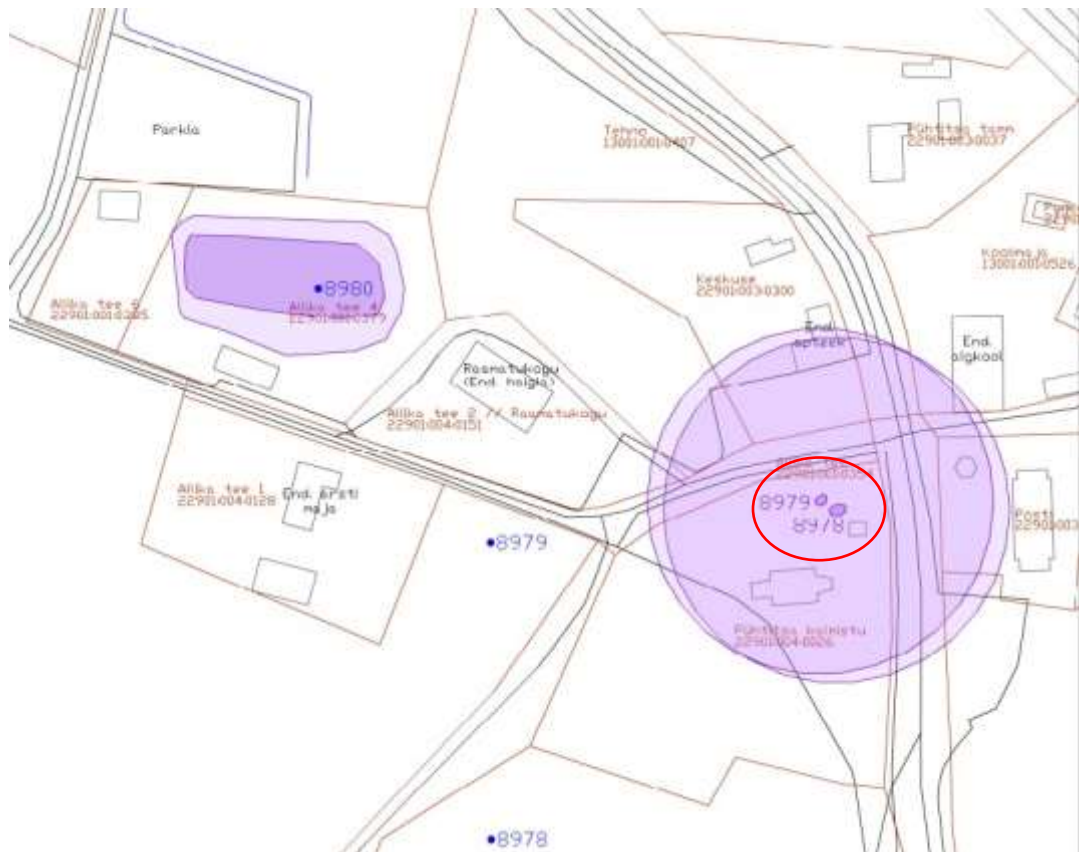
helena.kaldre@muinsuskaitseamet.ee

Lisad: 1. Ekspertiisi käigus tuvastatud kääbaste reg-nr 8978 ja 8979 algsed asukohad;
2. Uuringuala, märgitud sinise ristkülikuga.

Koostaja: Eero Heinloo, kaitsekorralduse spetsialist, 51964752

eero.heinloo@muinsuskaitseamet.ee

Lisad

Lisa 1. Ekspertiisi käigus tuvastatud kääbaste reg-nr 8978 ja 8979 algsed asukohad (punases ringis).

Lisa 2. Uuringuala, märgitud sinise ristkülikuga. Alus: Maa- ja Ruumiamet 2025.